

de mos

Jaargang 33
Januari 2017

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

1

NiDi

inhoud

- 1 Multiculturalisme en criminaliteit
- 5 Veertig jaar 'Bevolking en Welzijn in Nederland'
- 7 Stop de bevolkingsgroei
- 8 Samenwonen en een kind

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Multiculturalisme en criminaliteit

ARJEN LEERKES, ROEL JENNISSEN & TINEKE FOKKEMA

De kans dat mannen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond verdacht worden van criminaliteit verschilt aanzienlijk tussen gemeenten. Die verschillen lijken verband te houden met hoe er lokaal wordt omgegaan met culturele en etnische diversiteit. De bevolking in de ene gemeente is meer multicultureel georiënteerd dan in de andere. Marokkaanse en vooral Turkse Nederlanders zijn minder crimineel in tolerantere gemeenten met een kleinere sociale afstand tussen de bevolkingsgroepen.

Begin 2016 telde Nederland 397 duizend personen met een Turkse en 386 duizend personen met een Marokkaanse achtergrond. Zij wonen voornamelijk in de Randstad, Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel (figuur 1). Marokkaanse Nederlanders wonen meer dan Turkse Nederlanders in de vier grote steden (46% tegenover 36%). De drie gemeenten met het hoogste percentage Marokkaanse Nederlanders zijn Gouda (9,7%), Amsterdam (9,0%) en Utrecht (8,9%). Hoge concentraties Turkse Nederlanders tref je ook aan in Brabant, de grote Gelderse steden, Salland, Twente en de Achterhoek, waar de eerste Turkse gastarbeiders veelal in de (textiel)industrie werkten. Schiedam (10,1%), Leerdam (8,8%) en Almelo (8,1%) zijn de drie gemeenten met het hoogste aandeel personen met een Turkse achtergrond.

Een lage criminaliteit onder migranten en hun nakomelingen wordt in de wetenschappelijke literatuur gezien als een indicator van geslaagde maatschappelijke integratie. Een succesvolle integratie vergt echter tweerichtingsverkeer. Aan de ene kant leveren migranten inspanningen om voor zichzelf kansen te creëren en te benutten. Aan de andere kant is er de ontvangende samenleving die hun niet alleen kansen biedt om zich een positie in de samenleving te verwerven, maar ook eisen stelt en restricties oplegt. Aandacht voor de houding van de ontvangende samenleving kan dus het inzicht

In 2009-2010 werd de eerste enquêteronde van de Nederlandse Levensloop Studie (NELLS) uitgevoerd onder ruim 5.300 15-45 jarige inwoners uit 35 gemeenten, waaronder de vier grote steden (G4). Deze schriftelijke enquête bevat ook vragen over hoe de inwoners tegen migranten en culturele verschillen aankijken. We bepaalden per gemeente hoe inwoners met een Nederlandse achtergrond scoorden op twee aspecten van multiculturalisme: tolerantie en sociale afstand. Tolerantie werd gemeten met vier stellingen, waaronder: "Het is beter voor een land als iedereen dezelfde gewoonten en tradities heeft" (antwoordcategorieën (1) zeer mee eens t/m (5) zeer mee oneens). Sociale afstand werd gemeten met drie stellingen, zoals: "Zou u er problemen mee hebben als iemand van Turkse/Marokkaanse herkomst uw baas zou worden?" (antwoordcategorieën (1) helemaal geen probleem, (2) geen probleem, en (3) wel een probleem). De scores werden opgeteld en bewerkt tot een schaal die loopt van 1 (zeer intolerante houding en een zeer grote sociale afstand) tot 3 (zeer tolerante houding en een zeer kleine sociale afstand).

Met statistische methoden vertaalden we de scores voor de 35 NELS-gemeenten naar alle Nederlandse gemeenten (zie figuur 2). We gebruikten daarvoor gegevens over Tweede Kamer verkiezingen, stedelijkheid van gemeenten, het gemiddeld opleidingsniveau, en het percentage inwoners met een niet-westerse achtergrond.

in het integratieproces vergroten. Is, bijvoorbeeld, de manier waarop inwoners met een Nederlandse achtergrond in een gemeente omgaan met culturele en etnische diversiteit van invloed op de integratie van migranten en hun kinderen in deze gemeente? Wij onderzoeken deze vraag door gemeentelijke verschillen in criminaliteit onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders in verband te brengen met gemeentelijke verschillen in multiculturalisme.

Regionale verschillen in criminaliteit

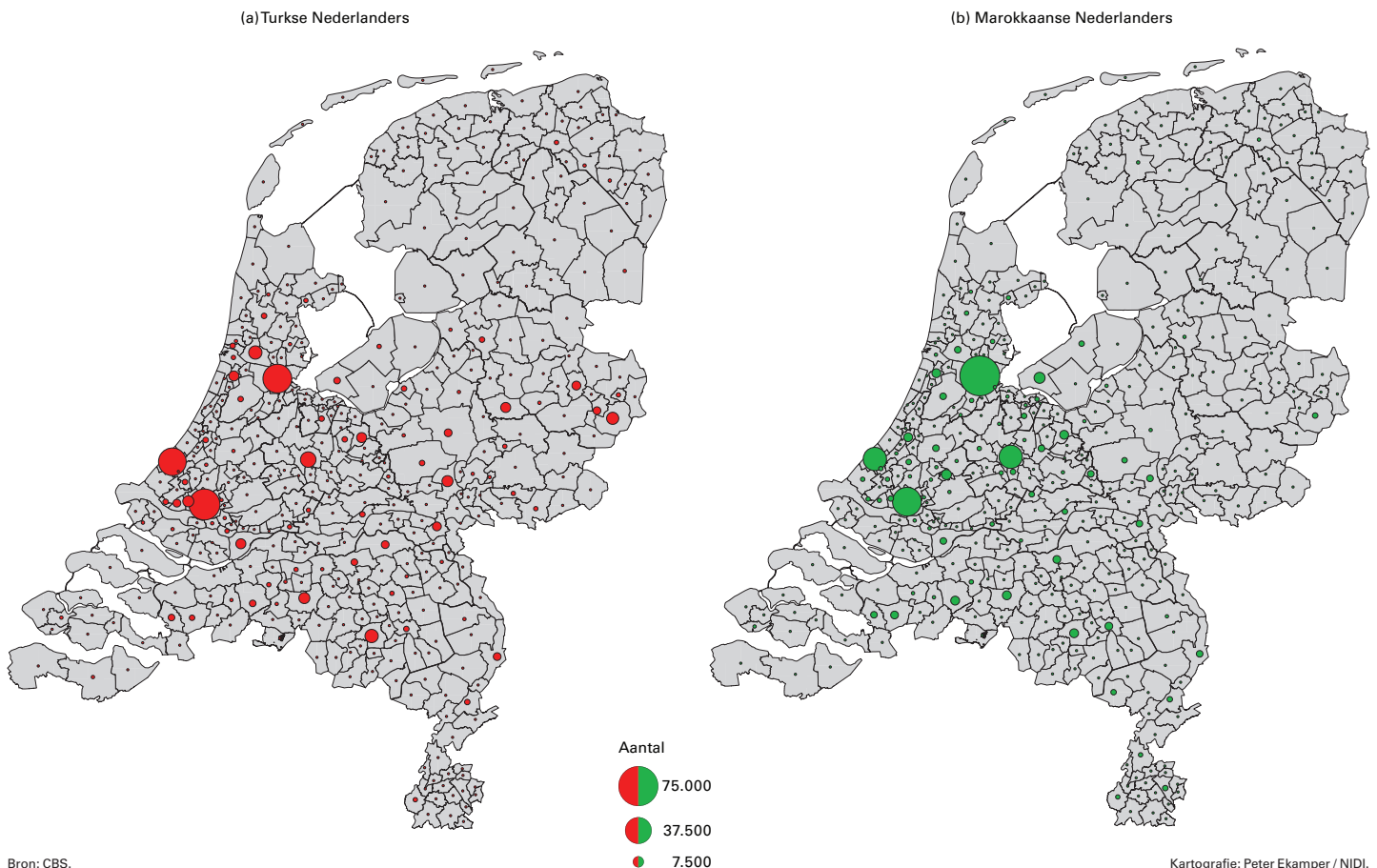
Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) laten zien dat mannen met een Turkse en – vooral – Marokkaanse achtergrond relatief

vaak worden geregistreerd als dader van een delict. Minder bekend is dat de mate van oververtegenwoordiging niet in alle gemeenten even groot is. Internationaal vergelijkend onderzoek suggereert dat de houding van de ontvangende samenleving van belang is om criminaliteitspatronen te begrijpen. In traditionele immigratielanden, zoals Australië, Canada en de Verenigde Staten, zijn migranten namelijk niet, of in mindere mate, oververtegenwoordigd in de geregistreerde criminaliteit. Die landen – vooral Canada – hebben van oudsher een sterke multiculturele oriëntatie. In Frankrijk, waar in de politiek meer wordt ingezet op de culturele eenheid van het land, is de mate van oververtegenwoordiging juist groot. Een open vraag is of dergelijke verschillen in multiculturele oriëntatie ook een verklaring bieden voor de verschillen in criminaliteit tussen Nederlandse gemeenten.

Regionale verschillen in multiculturalisme

Met behulp van vragen uit de Nederlandse Levensloop Studie (NELLS) over hoe mensen tegen migranten aankijken, bepaalden we voor elke gemeente de mate van multiculturalisme (zie kader). Het regionale beeld dat hieruit naar voren komt is dat het multiculturalisme relatief sterk is in stedelijke gebieden, zowel binnen als buiten de Randstad, en in de drie noordelijke provincies. Gemeenten met een relatief lage score op multiculturalisme zijn te vinden in een boog om de Randstad heen, en vallen samen met de zogenoemde *Biblebelt*. Andere gebieden met een zwakke multiculturele oriëntatie zijn het noorden van Twente en de provincie Limburg. In het laatstgenoemde gebied worden ook de stedelijke

Figuur 1. De spreiding van Turkse en Marokkaanse Nederlanders, per gemeente, Nederland, 2016

gebieden, op Maastricht na, gekenmerkt door een zwakke multiculturele oriëntatie. Ook in het westen van het land zijn enkele enclaves waar multiculturalisme niet hoog in het vaandel staat. Men is er vaak sterk afhankelijk van de land- en tuinbouw of de visserij en tevens nog behoorlijk kerkelijk (Urk, Edam-Volendam, Katwijk en het Westland). Multiculturalisme is dus weliswaar door de bank genomen het sterkst in de steden, maar toch kunnen er van stad tot stad en van dorp tot dorp duidelijke verschillen zijn.

Multiculturalisme en criminaliteit

Is de kans om geregistreerd te zijn als dader van een delict in gemeenten met een sterke multiculturele oriëntatie nu groter of kleiner dan in gemeenten met een zwakke multiculturele oriëntatie? We gebruikten daarvoor (geanonimiseerde) persoonsgegevens van het CBS. Voor het peiljaar 2010 is voor elke inwoner bekend of hij of zij door de politie werd verdacht van criminaliteit. We keken naar mannen in de leeftijdscategorie van 15-45 jaar en deden aparte analyses voor mannen met een Turkse, Marokkaanse en – bij wijze van controlegroep – Nederlandse achtergrond. Invloeden van andere factoren – leeftijd, huishoudsamenstelling, inkomen, opleidingsniveau, uitkeringsafhankelijkheid, stedelijkheid van de woongemeente, de mate van criminaliteit onder leeftijdsgenoten met een Nederlandse achtergrond in de gemeente – werden statistisch constant gehouden.

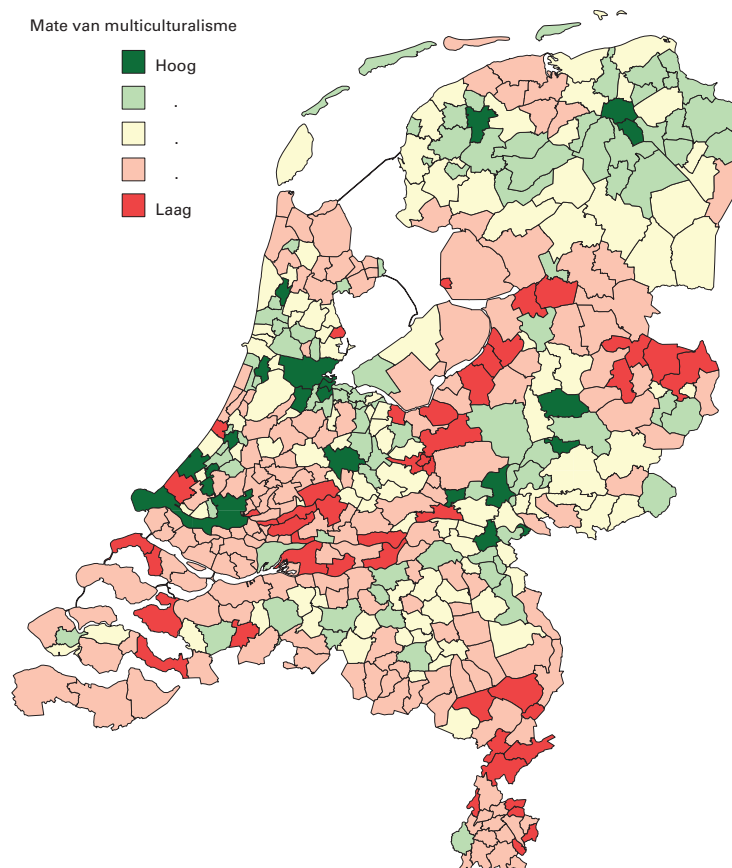
We vinden dan dat mannen met een Turkse achtergrond inderdaad een lagere kans hebben om als dader geregistreerd te staan wanneer zij in een gemeente wonen met een sterke multiculturele oriëntatie. Dat geldt vooral voor in Turkije geboren mannen, maar ook voor hun in Nederland geboren zonen. Ook bij in Marokko geboren mannen vinden we een lagere kans om in de criminaliteitsstatistiek voor te komen in multiculturele gemeenten, maar dat effect is zwak. Bij de in Nederland geboren Marokkanen en bij mannen met een Nederlandse achtergrond maakt de multiculturele oriëntatie van de gemeente geen verschil voor de kans om als dader te zijn aangetikt.

Figuur 3 illustreert deze resultaten voor een twintigjarige, middelbaar opgeleide, modaal verdienende, mannelijke stedeling. Als iemand met die kenmerken in Turkije is geboren, blijkt hij gedurende een jaar in een gemeente met een zwak multicultureel klimaat een kans te hebben van 9 procent om als dader in de criminaliteitsstatistiek te belanden. Die kans is 7 procent wanneer hij had gewoond in een gemeente met een sterk multicultureel klimaat. Dit lijkt misschien een klein verschil, maar het is statistisch significant en gaat om een verschil op jaarbasis. Het cumulatieve effect gedurende de levensloop is vermoedelijk veel groter.

Zelfgerapporteerde criminaliteit

In de NELLs-enquête is tevens aan de respondenten een lijst met veelvoorkomende misdrijven voorgelegd en gevraagd of zij deze in de afgelopen 12 maanden pleegden. Dergelijke gegevens

Figuur 2. De mate van multiculturalisme per gemeente, Nederland, 2010

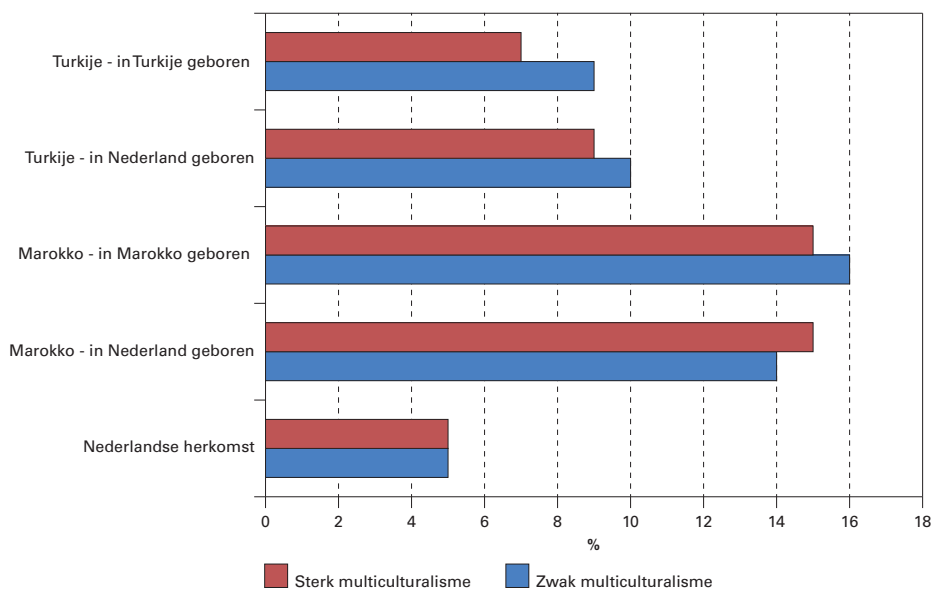

Bron: eigen berekeningen op basis van NELLs.

Kartografie: Peter Ekamper / NIDI.

over zelfgerapporteerde criminaliteit worden in de criminologie beschouwd als bruikbare aanvulling op politiegegevens, mits er naar lichte delicten wordt gevraagd. Wanneer we afgaan op de misdrijven die mannen zelf rapporteerden (hier niet getoond) zien we een min of meer vergelijkbaar patroon als bij de geregistreerde daders. In gemeenten met een sterke multiculturele oriëntatie rapporteerden vooral in Turkije geboren mannen minder crimineel gedrag. Voor in Marokko geboren mannen is dat effect zwakker. Mannen

Figuur 3. De kans van een 20-jarige middelbaar opgeleide, modaal verdienende, mannelijke stedeling om verdacht te zijn van een misdrijf naar herkomstgroep, generatie en mate van multiculturalisme van de woongemeente, 2010

Bron: eigen berekeningen op basis van NELLs.

Foto: Gerard Stolk/Flickr

die in Turkije of Marokko zijn geboren, rapporteerden in Amsterdam, de Nederlandse gemeente met de sterkste multiculturele oriëntatie, bijvoorbeeld beduidend minder misdrijven dan hun herkomstgenoten in Rotterdam, de stad met de zwakste multiculturele oriëntatie van de vier grote steden. We vinden dat effect niet voor de in Nederland geboren zonen van in Turkije of Marokko geboren personen of voor mannen met een Nederlandse achtergrond.

Met de NELLS-gegevens probeerden we ook na te gaan of multiculturalisme zogenoemde conventionele sociale bindingen bevordert en, zo ja, of dat de kans op crimineel gedrag verkleint. Dat lijkt in grote lijnen te kloppen. Mannen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond identificeerden zich in multicultureel georiënteerde gemeenten minder vaak uitsluitend met de eigen etnische groep en rapporteerden tevens meer (al dan niet etnisch gemengde) buurtcontacten, wat samengaat met meer informele sociale controle in de buurt. We zien dat het sterkst bij mannen met een Turkse achtergrond. Vooral de betere buurtrelaties blijken de kans op crimineel gedrag te verminderen.

Kip of ei?

Het is natuurlijk denkbaar dat gemeentelijke verschillen in de houding van de ontvangende samenleving een gevolg in plaats van oorzaak zijn van gemeentelijke verschillen in criminaliteit. In dat geval zou multiculturalisme niet zozeer de criminaliteit verminderen, maar vermindert criminaliteit juist het multiculturalisme. We denken dat deze omgekeerde relatie niet erg sterk is. Was dat wel zo, dan zou je namelijk verwachten dat het multiculturalisme vooral zwakker is in gemeenten met veel *zichtbare* criminaliteit bij groepen met een migratieachtergrond. Bovendien zou je dan juist een effect verwachten bij mannen met een Marokkaanse achtergrond, ook bij degenen die in Nederland zijn geboren: zij zijn namelijk relatief vaak betrokken bij zichtbare vormen

van (straat)criminaliteit. Onder Nederlands-Marokkaanse jongens van 12-25 jaar was in 2010 bijvoorbeeld 12 procent verdachte van een vermogensdelict (vooral inbraak, (winkel)diefstal en straatroof), tegenover 4 procent bij Nederlands-Turkse jongens. Ook blijft dan de vraag onbeantwoord hoe gemeentelijke verschillen in criminaliteit bij migranten dan ontstaan: we controleerden immers voor sociaaleconomische status, leeftijd en stedelijkheid. In vervolgonderzoek zullen we oorzaak en gevolg nog beter proberen te onderscheiden met longitudinaal onderzoek. We zouden dan kunnen nagaan of eventuele veranderingen in multiculturalisme in een gemeente inderdaad *voorafgaan* aan veranderingen in criminaliteit, of dat ze veeleer *volgen* op veranderingen in criminaliteit.

Naar een nieuwe vorm van multiculturalisme?

Het Nederlandse integratiebeleid is vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw sterk beïnvloed door het multiculturalisme, waarin wordt gestreefd naar integratie van diverse groepen met – tot op zekere hoogte – behoud van hun culturele verschillen. Vanaf de jaren negentig heeft die beleidsfilosofie echter steeds meer plaatsgemaakt voor beleid dat op assimilatie aanstuurt, bijvoorbeeld door bij inburgeringsexamens te toetsen of migranten weet hebben van Nederlandse gebruiken. Het is de vraag of die keuze in alle opzichten verstandig is. Multiculturalisme lijkt als *culturele oriëntatie* in elk geval de sociale cohesie in immigratiesamenlevingen te bevorderen en lijkt daarmee ook een dempende werking te hebben op criminaliteit, vooral bij Turkse mannen.

Arjen Leerkes, EUR en WODC,

e-mail: leerkes@fsw.eur.nl

Roel Jennissen, WRR, e-mail: jennissen@wrr.nl

Tineke Fokkema, NIDI, e-mail: fokkema@nidi.nl

LITERATUUR:

- Boom, J. de, P. van Wensveen, P. Hermus, A. Weltevreden en M. van San (2013), *Marokkaanse Nederlanders 2013. De positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit*. Rotterdam: Risbo.
- Graaf, P.M. de, M. Kalmijn, G. Kraaykamp en C.W.S. Monden (2010), The Netherlands Longitudinal Lifecourse Study (NELLS Wave 1). Dataset. Tilburg University & Radboud University Nijmegen.
- Hirschi, T. (2002), *Causes of delinquency*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Jolliffe, D., D. Farrington, J. Hawkins, R. Catalano, K. Hill en R. Kosterman (2003), Predictive, concurrent, prospective and retrospective validity of self-reported delinquency. *Criminal Behavior and Mental Health*, 13 (3), pp. 179-197.
- Lynch, P. en R.J. Simon (1999), A comparative assessment of criminal involvement among immigrants and natives across seven nations. *International Criminal Justice Review*, 9 (1), pp. 1-17.